

Nr 22.

Ankom till riksdagens kansli den 22 maj 1922 kl. 9,30 f. m.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område m. m. dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 28 april 1922 dagtecknad proposition, nr 251, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda utdrag av i statsrådet och lagrådet hållna protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

1:o Lag

om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Den som med nyttjanderätt innehar annan tillhörig mark samt därå äger boningshus, som lämnar nöjaktig bostad åt honom och hans familj, vare berättigad att i den ordning denna lag stadgar tillösa sig marken under förutsättning, dels att sådant boningshus, tillhörigt nyttjanderättshavare, fanns å marken uppfört den 1 januari 1919 och dels att minst en fjärdedel av det värde, den mark, som skall lösas, med därå befintliga byggnader äger, belöper på nyttjanderättshavarens byggnader. Ändå att avtal om nyttjanderätt icke visas föreligga, skall vad i föregående punkt stadgas äga motsvarande tillämpning, därest marken, då lösningsanspråket framställes, sedan mer än fem år innehafts av annan än jord-

Bihang till riksdagens protokoll 1922. 9 saml. 2 avd. 19 häft. (Nr 22.) 1

ägaren; och skall å innehavare av sådan mark tillämpas vad i denna lag sägs om nyttjanderättshavare.

Vid uppskattning av värde, som i föregående stycke sägs, skall ej medräknas värdet av förbättring, vilken marken vunnit genom arbete eller kostnad, som nyttjanderättshavaren eller föregående nyttjanderättshavare, vars rätt övergått å denne, nedlagt å marken utöver vad honom ålegat enligt vad vid upplåtelsen avtalats eller uppenbarligen varit förutsatt.

Avlider nyttjanderättshavare utan att hava utövat honom enligt första stycket tillkommande lösningsrätt och skall enligt nyttjanderättsavtalet nyttjanderätten upphöra till följd av dödsfallet, vare dock nyttjanderättshavarens make, bröstarvinge eller adoptivbarn berättigad utöva lösningsrätten.

2 §.

Ingår mark, varom i 1 § förmäles, i tomtindelning, skall utöver vad sagda paragraf stadgar följande gälla.

Lösningsrätt till tomt må utövas endast i det fall, att nyttjanderättshavarens boningshus helt eller till större delen är beläget å tomten samt boningshuset med hänsyn till läget och beskaffenheten av tomten kan anses utgöra ett nöjaktigt bebyggande av tomten, och skall i ty fall, även om nyttjanderätten omfattar mera än nämnda tomt, lösningsrätt äga rum endast till tomten.

Utgör den av nyttjanderättshavaren innehavda marken blott del av tomt, äger lösningsrätt rum endast för det fall, att tomtdelen utgör mer än hälften av vad jordägaren äger i tomten samt dennes återstående andel i tomten är obebyggd; och skall i ty fall jämväl sistnämnda del lösas.

Är nyttjanderättshavarens boningshus uppfört utöver tomtgräns, skall lösningsrätten, såframt parterna ej om annat åsämjas, avse den tomt, varå största delen av boningshuset är belägen; och vare nyttjanderättshavaren, därest det för honom skulle medföra oskäligen kostnad eller avsevärd olägenhet att flytta boningshuset helt in på den tomt, som skall lösas, berättigad att hava huset kvar å den del av den andra tomten, varå detsamma uppförts, intill dess byggnaden nedrives eller avbrinner. För det intrång, jordägaren lider av byggnaden, njute han ersättning, såvida han icke hellre vill avstå tomtdelen mot lösen. Sådan ersättning och lösen bestämmas vid förrättning, varom i 6 § sägs.

Är beslut fattat om ändring i gällande tomtindelning beträffande det område, där den tomt, vartill lösningsrätt göres gällande, är belägen, skall förrättning, som i 6 § sägs, vila, intill dess sig visat, huruvida beslutet bliver fastställt.

3 §.

Lösningsrätt äger ej rum, därest nyttjanderätten, då ansökan om utövande av lösningsrätt göres, är förverkad.

Ej heller må lösningsrätt äga rum, därest avståendet av den till lösning ifrågasatta marken skulle medföra synnerlig olägenhet för huvudfastighet eller därmed sambrukad, jordägaren tillhörig fastighet. Kan sådan olägenhet undvikas därigenom, att från lösning undantages viss del av marken, annan än den, varå nyttjanderättshavarens boningshus är beläget, äge lösningsrätt rum till marken i övrigt. Vid bedömande, huruvida utövande av lösningsrätt skulle medföra olägenhet, som ovan sägs, må hänsyn icke tagas till anordning, som vidtagits i syfte att förhindra utövande av lösningsrätt.

4 §.

Har i nyttjanderättsavtal stadgats, att nyttjanderättshavarens byggnader skola mot lösen tillfalla jordägaren, och framgår icke av avtalet, att lösenbeloppet skall understiga byggnadernas fulla värde, vare dylikt stadgande utan verkan, därest nyttjanderättshavaren vill utöva rätt att lösa marken.

Innefattar avtalet, att nyttjanderättshavarens byggnader skola tillfalla jordägaren antingen utan lösen eller ock mot lösen, som understiger byggnadernas fulla värde, vare det, därest nyttjanderättshavaren vill utöva lösningsrätt, utan annan verkan än att han är pliktig att till jordägaren utgiva, förutom lösen för marken, skälig gottgörelse för avståendet av den förmån, som enligt avtalet sålunda tillkommer jordägaren.

5 §.

Finnes å mark, som skall lösas, jordägaren tillhörig byggnad, vare nyttjanderättshavaren pliktig lösa jämväl sådan byggnad.

6 §.

Frågan om nyttjanderättshavarens lösningsrätt samt om den för marken med vad därtill hör utgående löseskilling, däri jämväl inbegripen den jordägaren enligt 4 § andra stycket och 5 § tillkommande ersättning, skall på ansökan av nyttjanderättshavaren avgöras vid lantmäteriförrättning i den ordning nedan stadgas; dock skall fråga huruvida förhållande, som i 3 § första stycket sägs, föreligger prövas i den ordning i 9 § första stycket omförmäles.

Ansökan om lantmäteriförrättning skall ingivas till Konungens befallningshavande senast den dag, då, fränsett vad nedan i denna paragraf stadgas, nyttjanderättshavaren är skyldig avträda marken. Varder nyttjanderättshavaren inom sex månader före sagda dag av jordägaren tillspord, huruvida han vill utöva lösningsrätt, vare dock, vid äventyr av lösningsrättens förlust, skyldig att inom nittio dagar efter det han tillspordes söka förrättning. Vill någon på grund av stadgandet i 1 § tredje stycket utöva lösningsrätt, göre ansökan om förrättning inom nittio dagar från den dag, nyttjanderätten upphörde.

Ansökan om förrättning skall vara åtföljd av gravationsbevis rörande fastigheten.

Har nyttjanderättshavare sökt förrättning, må han icke mot sitt bestridande förpliktas att från den mark, lösningsanspråket avser, avflytta tidigare än å den fardag, som infaller näst efter det lösningsfrågan blivit slutligen avgjord. Ej heller må förpliktande att avflytta meddelas, i fall, som avses i 1 § tredje stycket, för nyttjanderättshavarens där omförmälda stärbhusdelägare under den i andra stycket av förevarande paragraf angivna tid av nittio dagar och i fall, som omförmäles i 17 § sista stycket, för nyttjanderättshavare under den i sista punkten av samma stycke angivna tid av trettio dagar. Därest på grund av vad sålunda stadgats nyttjanderättshavaren sitter kvar utöver den dag, då nyttjanderätten upphör, njute jordägaren ersättning med belopp, som, i fall överenskommelse ej träffas, bestämmes vid förrättningen eller, därest så ej kan ske, av skiljemän på sätt i 17 § stadgas.

7 §.

I fråga om förrättning, varom i 6 § sägs, skola bestämmelserna i 2 och 3 kap. skiftesstadgan, i vad de avse annan lantmäteriförrättning än laga

skifte, i tillämpliga delar lända till efterrättelse. Hör mark, om vars inlösen är fråga, till stad eller eljest till samhälle, för vilket skall föras fastighetsregister enligt de för stad meddelade bestämmelser, skall vad denna lag innehåller i avseende å lantmätare och förordnande för sådan gälla om mätningsman, som må vara anställd i stadens eller samhällets tjänst, eller ock, där sådan ej finnes, om person, som jämlikt 5 kap. 2 § första stycket i lagen om fastighetsbildning i stad förordnats att tills vidare förrätta avstyckningar i staden eller samhället.

Det åligger lantmätaren att till förrättningen kalla jordägaren och nyttjanderättshavaren genom särskilda kallelsebrev, som skola till dem med posten avsändas så tidigt, att kallelserna kunna komma dem till handa minst fjorton dagar före förrättningen, så ock att föranstalta därom, att kungörelse angående dag och ställe för förrättningen minst fjorton dagar förut uppläses i kyrkan för den församling, där fastigheten är belägen, och införes i tidning inom orten; skolande kungörelsen tillika innehålla, att de, vilkas rätt är beroende av förrättningen, äga att därvid tillstädeskomma och bevaka sin rätt.

Besväräs fastigheten av sökt eller beviljad inteckning för fordran eller för rätt till avkomst eller annan förmån eller kan fastigheten enligt 11 kap. 2 § jordabalken i ägarens hand häfta för fordran eller annan rätt, som nyss är sagd, skola innehavare av sådan fordran eller rätt, om de äro kända och inom riket boende, underrättas om förrättningen genom särskilda kallelsebrev enligt vad om kallelsebrevs avsändande till jordägaren och nyttjanderättshavaren är stadgat.

8 §.

Konungens befallningshavande göre hos domaren i orten eller, då fråga är om område i stad med magistrat, hos rådhusrätten anmälan om förordnande av lantmätare. Förordnandet skall antecknas i inteckningsprotokollet å nästa rättegångsdag under lagtima ting eller, då fråga är om område i stad, som nyss sagts, å nästa rättegångsdag för inteckningsärenden samt anmärkas i intecknings- eller fastighetsboken.

9 §.

Vill jordägaren under återopande av förhållande, som i 3 § första stycket sägs, bestrida nyttjanderättshavarens lösningsanspråk, åligger det honom att vid första sammanträdet under förrättningen antingen visa lagakraftägande utslag, att nyttjanderätten förverkats, eller ock styrka, att talan därom är anhängig; och skall i sistnämnda fall förrättningen vila i avbidan på lagakraftägande utslag.

Rättsägarna äga överenskomma om jämkning av gränserna för det område, som skall lösas.

Förrättningsmännen skola tillse, att området, så vitt möjligt, varder sålunda bestämt, att hinder för meddelande av fastställelse å förrättningen ej möter; och äga förrättningsmännen förordna om sådan jämkning av områdets gränser, som härav kan föranledas.

Vid bestämmandet av löseskillingen skall avdrag göras för värdet av förbättring, som i 1 § andra stycket sägs. Nyttjanderättshavaren skall tillgodoräknas värdet av dylik förbättring å sådan del av det innehavda området, som icke löses, i den mån förbättringen ej uppenbarligen är främmande för det med upplåtelsen avsedda ändamålet.

Det åligger lantmätaren att avfatta det område, som skall lösas, å karta, upptagande jämte sagda område sådana fasta punkter och mätningssuppgifter, att områdets läge är fullt bestämt, ävensom att upprätta noggrann beskrivning över områdets storlek, läge och gränser; skolande berörda beskrivning intagas i förrättningsprotokollet. Därest karta, som nu sagts, finnes tillgänglig, vare upprättande av särskild karta vid förrättningen ej erforderligt.

10 §.

Stanna lantmätaren och gode männen i olika meningar, gälle vad de flesta säga.

Har var sin mening, gälle, om de kunna jämkas till varandra, den mening, som efter jämkning finnes hava erhållit de flesta rösterna, men i annat fall vad lantmätaren säger.

11 §.

Förrättningen skall avslutas med tillkännagivande, vad rättsägare, som är missnöjd med förrättningen, har att enligt 12 § fullgöra för att fullfölja talan mot förrättningen ävensom vad enligt 13 § åligger nyttjanderättshavaren. Avskrift av det vid förrättningen förda protokollet skall vid förrättningens avslutande eller ock å därvid bestämd dag inom trettio dagar efter förrättningen överlämnas till någon i orten boende person, som av rättsägarna utses att den mottaga; skolande avskriften vara hos honom tillgänglig för envar, som åstundar att den granska eller avskriva.

12 §.

Är rättsägare missnöjd med förrättningen, äge däremot fullfölja talan hos ägodelningsrätten genom besvär, som skola till ägodelningsrätten eller dess ordförande ingivas inom sextio dagar från det förrättningen förklarats avslutad enligt vad i 11 § sägs; och skall i fråga om rättegången vid ägodelningsrätten samt besvär över ägodelningsrättens beslut gälla vad angående klagan över avslutat laga skifte är stadgat.

Har jordägaren icke vid förrättningen påkallat prövning av förhållande, som i 3 § andra stycket sägs, må detsamma ej vidare åberopas till bestridande av nyttjanderättshavarens anspråk.

13 §.

Har nyttjanderättshavaren förklarats berättigad till inlösen, åligger honom vid lösningsrättens förlust att inom nittio dagar efter det beslutet vunnit laga kraft hos överexekutor nedsätta den bestämda löseskillingen. Överexekutor äge dock, när skäl därtill äro, medgiva anstånd av högst nittio dagar med nedsättningen.

Vid nedsättningen ingive nyttjanderättshavaren gravationsbevis rörande fastigheten, beslutet i ärendet samt bevis, att och när det vunnit laga kraft, ävensom karta över området, vid äventyr att det felande varder på nyttjanderättshavarens bekostnad anskaffat av myndighet, som enligt 14 § har att pröva förrättningen.

Är i stad med magistrat Konungens befallningshavande eller viss ledamot av magistraten överexekutor, skola de ingivna handlingarna med underrättelse om nedsättningen överlämnas till magistraten för åtgärd, som i 14 § sägs.

Löseskillingen skall av överexekutor ofördröjligen insättas i bankirättning för att där innestå mot ränta.

14 §.

Finnes område, som skall lösas, ej utgöra tomt eller del av tomt eller eljest särskilt avskild fastighet, skall i den ordning nedan sägs prövning äga rum, huruvida fastställelse å områdets avskiljande må meddelas.

Är fråga om område i stad eller annat samhälle, för vilket skall föras fastighetsregister enligt de för stad meddelade bestämmelser, skall fastställelse meddelas, därest områdets avskiljande överensstämmer med vad i 5 kap. 6 och 8 §§ i lagen om fastighetsbildning i stad är stadgat. Meddelas fastställelse, skall, såvitt framställning därom gjorts, det avstyckade området åsättas särskilt namn.

Är fråga om annat område än i andra stycket sägs, skall, utan hinder däraf att avhandling rörande områdets överlåtande icke upprättats eller ingivits, fastställelse meddelas, därest områdets avskiljande överensstämmer med vad om jordavsöndring är stadgat. Vid ärendets prövning skall så förfaras, som vore området av jordägaren avsöndrat och; därest till områdets avsöndrande särskilt tillstånd erfordras, sådant vore sökt.

Ej vare den omständigheten hinder för fastställelse, att fastighet, vari område, som skall lösas, ingår, innehaves såsom fideikommiss.

I denna paragraf omförmäld prövning ankommer å landet samt i städer, som lyda under landsrätt, på Konungens befallningshavande, i Stockholm på överståthållarämbetet och i övriga städer på magistraten.

Då beslut, varigenom fastställelse meddelats eller funnits ej erforderlig, vunnit laga kraft, vare områdets inlösen fullbordad och upphøre det nyttjanderättsavtal, som legat till grund för lösningsrätten. Den myndighet, som meddelat beslutet, göre om detsamma ofördröjligen anmälan till domaren eller i fråga om stad med magistrat till rådhusrätten ävensom, därest myndigheten ej själv är överexekutor, till denne.

Inlöst område skall övergå till nye ägaren fritt från rätt till avkomst eller annan förmån, varom i 7 § sista stycket sägs. Angående inlöst områdes befriande från ansvar för in-tecknad gäld är särskilt stadgat.

15 §.

Sedan beslut, som i 14 § avses, vunnit laga kraft, utbetale överexekutor löseskillingen jämte därå upplupen ränta till den, som därtill är berättigad.

Häftar fastigheten för fordran eller annan rätt enligt vad i 7 § sista stycket sägs, äge stadgandena om fördelning hos överexekutor av köpeskillning för utmätningssvis såld fast egendom motsvarande tillämpning. Sammanträde för fördelningen varde hållet så snart ske kan; skolande kallelse till sammanträdet genom överexekutors försorg minst fjorton dagar förut med posten sändas till jordägaren och kända innehavare av fordran eller annan rätt, som nu är sagd, samt, om innehavare är okänd, införas i allmänna tidningarna och tidning inom orten.

Innehaves fastigheten såsom fideikommiss, hälle överexekutor den innehavaren tillkommande ersättning inne, till dess Konungen förordnat, huru därmed skall förfaras.

Utfaller vid fördelning, som nyss är sagd, likvid å in-tecknings huvudstol, åligger överexekutor att därom, sedan fördelningen blivit godkänd eller vunnit laga kraft, ofördröjligen göra anmälan hos domaren i orten eller i fråga om område i stad med magistrat hos rådhusrätten samt tillika insända fördelningslängden.

16 §.

Kostnad för förrättning, som i 6 § avses, för fastställandet av inlöst områdes avskiljande och för löseskillingens fördelning skall gäldas av nyttjanderättshavaren.

17 §.

Har jordägaren, under åberopande av förhållande, som i 3 § andra stycket sägs, bestritt nyttjanderättshavarens anspråk att lösa marken, och kommer på grund därav lösningsrätt ej att äga rum, vare jordägaren pliktig att vid nyttjanderättens upphörande övertaga nyttjanderättshavarens byggnader och för dem, därest av nyttjanderättsavtalet annat icke framgår, utgiva full lösen, ävensom ersätta honom värdet av förbättring, som i 1 § andra stycket sägs, i den mån denna ej uppenbarligen är främmande för det med upplåtelsen avsedda ändamålet.

Vill nyttjanderättshavare påkalla tillämpning av vad sålunda stadgats, tillställe jordägaren bevisligen underrättelse därom trettio dagar från den dag, då skyldighet att avträda området för honom inträtt. Kan överenskommelse ej träffas om vad i löseskillning eller såsom ersättning för markförbättring skall utgå, skall frågan därom avgöras av tre ojäviga skiljemän, bland vilka en utses av vardera parten och de sålunda utsedde tillkalla den tredje. Tredskas någondera parten att utse skiljeman, eller kunna de utsedde ej förena sig om valet av den tredje, äger domaren i orten eller, där fastigheten är belägen i stad med magistrat, rådhusrättens ordförande förordna om valet. Den som ej nöjes med vad de flesta skiljemännen säga, äger draga tvisten under rättens prövning, såframt han instämmer sin talan inom nittio dagar från det skiljemännens beslut tillställdes honom; och skall i beslutet lämnas tydlig hänvisning om vad den missnöjde har att iakttaga för tvistens dragande under rättens prövning.

Har nyttjanderättshavarens lösningsanspråk blivit i följd av jordägarens på ovan angivna grund gjorda bestridande slutligen ogillat före nyttjanderättens upphörande och har nyttjanderättshavaren under återstående nyttjanderättstiden vidtagit sådana åtgärder med avseende å det upplåtne området eller byggnaderna därå att lösningspliktens fullgörande skulle för jordägaren bliva avsevärt mera betungande, vare jordägaren, där han hellre än att fullgöra lösningsplikten vill låta nyttjanderättshavaren tillösa sig marken, berättigad att påfordra markens inlösande och give det i ty fall nyttjanderättshavaren tillkänna inom trettio dagar från det underrättelse, som i andra stycket sägs, blivit meddelad. Vill nyttjanderättshavaren begagna den honom sålunda erbjudna lösningsrätten, åligger det honom att inom trettio dagar från erbjudandet göra ansökan om sådan förrättning, som i 6 § omförmåles.

18 §.

Är nyttjanderättshavarens rätt att bortföra honom tillhöriga byggnader och annat, som han påkostat, enligt avtal eller bestämmelse i lag begränsad till viss tid efter nyttjanderättens upphörande, och har, då nyttjanderätten upphör, skyldighet att avträda området i följd av stadgandet i 6 § sista stycket ännu ej inträtt, skall, där inlösen ej kommer till stånd, tiden för bortförandet räknas från den dag, då området skall avträdas.

19 §.

Avtal om inskränkning i den nyttjanderättshavare enligt denna lag tillkommande lösningsrätt vare utan verkan.

20 §.

Vad i denna lag stadgas, äge ej tillämpning beträffande mark, som tillhör kronan, stad, köping eller municipalsamhälle eller som innehaves med tomträtt.

Denna lag skall träda i kraft den 1 september 1922, vilken dag lagen den 26 mars 1920 (nr 132) om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område skall upphöra att gälla; dock skall ärende angående lösningsrätt, i vilket sådant tillkännagivande, varom i 6 § sistnämnda lag sägs, ägt rum före den 1 september 1922, handläggas och prövas enligt äldre lag.

Vad i 2 kap. 2 § andra stycket i lagen den 14 juni 1907 (nr 36) om nyttjanderätt till fast egendom och 4 § i lagen den 25 juni 1909 (nr 57 s. 2) om arrende av viss jord å landet inom Norrland och Dalarne stadgas angående förlängning av arrendeavtal skall ej tillämpas, då på grund av stadgandet i 6 § sista stycket denna lag nyttjanderättshavare efter upplåtelse tidens utgång kvarstittit å område, varom i denna lag förmäles.

2:o) Lag

om ändrad lydelse av 36 § 2 mom. i förordningen den 16 juni 1875 (nr 42 s. 12) angående inteckning i fast egendom.

Härigenom förordnas, att 36 § 2 mom. i förordningen den 16 juni 1875 angående inteckning i fast egendom skall i nedan intagen del erhålla följande ändrade lydelse:

Ej heller skola — — — — eller att egendom, som gemensamt med annan häftar för inteckning, helt eller delvis avträdes enligt lagen om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område, eller att frälseränta — — — — andra stycket sägs.

Denna lag skall träda i kraft den 1 september 1922.

I sammanhang med berörda proposition har utskottet till behandling förehaft följande inom riksdagen väckta motioner, nämligen

inom *första kammaren*:

nr 167 av herr *Wohlin*,

nr 172 av herrar *Sederholm*, *Nilsson* i Skottlandshus, *K. J. Gustafsson*, *Borell*, *Erik Andersson* och *Elof B. Andersson*,

nr 173 av herr *Lindhagen*, samt

inom *andra kammaren*:

nr 316 av herr *Spångberg*.

Herr *Wohlin* har i sin motion hemställt, att riksdagen, såvitt förevarande proposition icke avsloges, måtte vidtaga följande ändringar i det i propositionen innefattade lagförslaget, nämligen:

2 §.

Lösningsrätt äge ej rum, därest nyttjanderätten, då ansökan om utövande av lösningsrätt göres, är förverkad.

Ej heller må lösningsrätt äga rum, därest å huvudfastigheten den 1 januari 1919 fanns och vid den tid, då lösningsrätt av nyttjanderätts-havaren göres gällande, fortfarande finnes boningshus, tomtplats eller trädgård på mindre avstånd än tvåhundra meter från området eller området eljest har sådant läge i förhållande till huvudfastighetens ägor eller å densamma befintlig anläggning eller arbetsplats, som ej är tillfälligt, att intrång eller olägenhet för jordbruk, skogsskötsel eller eljest kan genom områdets fränskiljande tillskyndas huvudfastigheten.

3 §.

= 4 § i Kungl. Maj:ts förslag.

4 §.

= 5 § i Kungl. Maj:ts förslag.

5 §.

= 6 § i Kungl. Maj:ts förslag, utom att hänvisningarna till 4, 5, 3, 9 och 17 §§ utbytas mot hänvisningar till resp. 3, 4, 2, 8 och 16 §§.

6 §.

= 7 § i Kungl. Maj:ts förslag, utom att hänvisningen till 6 § utbytes mot hänvisning till 5 §.

7 §.

= 8 § i Kungl. Maj:ts förslag.

8 §.

= 9 § i Kungl. Maj:s förslag, utom att hänvisningen till 3 § utbytes mot hänvisning till 2 §.

9 §.

= 10 § i Kungl. Maj:ts förslag.

10 §.

= 11 § i Kungl. Maj:ts förslag, utom att hänvisningarna till 12 och 13 §§ utbytas mot hänvisningar till resp. 11 och 12 §§.

11 §.

= 12 § i Kungl. Maj:ts förslag, utom att hänvisningarna till 11 och 13 §§ utbytas mot hänvisningar till resp. 10 och 2 §§.

12 §.

= 13 § i Kungl. Maj:ts förslag, utom att hänvisningarna till 14 § utbytas mot hänvisningar till 13 §.

13 §.

Finnes område, som skall lösas, ej utgöra särskilt avskild fastighet, skall, i den ordning nedan sägs, prövning äga rum, huruvida fastställelse å områdets avskiljande må meddelas.

Efterlydande stycken av paragrafen = motsvarande stycken i 14 § av Kungl. Maj:ts förslag, utom att hänvisningen till 7 § utbytes mot hänvisning till 6 §.

14 §.

= 15 § i Kungl. Maj:ts förslag, utom att hänvisningarna till 14 och 7 §§ utbytas mot hänvisningar till resp. 13 och 6 §§.

15 §.

= 16 § i Kungl. Maj:ts förslag, utom att hänvisningen till 6 § utbytes mot hänvisning till 5 §.

16 §.

= 17 § i Kungl. Maj:ts förslag, utom att hänvisningarna till 3 och 6 §§ utbytas mot hänvisningar till resp. 2 och 5 §§.

17 §.

= 18 § i Kungl. Maj:ts förslag, utom att hänvisningen till 6 § utbytes mot hänvisning till 5 §.

18 §.

= 19 § i Kungl. Maj:ts förslag.

19 §.

Vad i denna lag stadgas äge ej tillämpning beträffande mark, som tillhör kronan, stad, köping eller municipalsamhälle, eller mark, som ingår i tomtindelning.

Herr *Sederholm* och hans medmotionärer hava hemställt, att propositionen måtte av riksdagen avslås.

Herr *Lindhagen* har yrkat, att riksdagen måtte med anledning av propositionen besluta:

A. Beträffande lagen »den 28 juni 1908» (ensittarlagen).

1) att i överensstämmelse med expropriationslagen rätt att påkalla avlösning skall äga rum oavsett upplåtelseidens längd och således bestämmelsen om de fem åren utgå ur 1 § första stycket;

2) att talförhållandet mellan markens och byggnadernas värde måtte utgå ur 1 § första stycket eller, om detta ej kan bifallas, att till byggnadernas värde även lägges värdet av de i 5 § omnämnda jordförbättringarna;

3) att orden den 1 januari 1919 i 1 § första stycket måtte utbytas mot jordkommissionens förslag »den 1 januari 1921»;

4) att i 1 § andra stycket infördes, att vid värdering av själva jorden, då den löses av nyttjanderättshavare, hälften av jordvärdestegringen under senaste tio åren tillgodoräknas honom;

5) att då enligt 3 § första stycket lösningsrätt ej må göras gällande för det fall, att nyttjanderätten till marken förverkas, ett visst hänsynstagande även i detta fall till nyttjanderättshavaren må äga rum i huvudsaklig anslutning till formuleringen å sid. 39 mom. 4 i motionen;

6) att till 3 § andra stycket fogas skyldighet för jordägaren att, därest lösen ej får äga rum, i stället lösa byggnaderna eller ock upplåta annat lämpligt område i huvudsaklig anslutning till formuleringen å sid. 39 mom 5 i motionen;

7) att uti 4 §, som avser fall, då byggnaderna enligt avtal skola vid upplåtelsetidens slut tillfalla jordägaren, hänsyn även måtte tagas till, att avtalet mer eller mindre kan vara och sannolikt i de flesta fall är ett ockeravtal, samt för ändamålet till paragrafen fogas ett stycke i huvudsaklig anslutning till sista delen av formuleringen å sid. 39 mom. 3 i motionen;

8) att på lämpligt ställe i lagen även införes rätt till lösen i visst fall, oaktat lägenhetshavaren formellt ej är ägare till byggnaderna, i huvudsaklig överensstämmelse med formuleringen å sid. 39 punkt 3 mom 2 i motionen;

9) att till lagen lägges ett stadgande om skyldighet för kronan, kommun eller municipalsamhälle såsom målsman för nyttjanderättshavaren att iakttaga hans rätt i huvudsaklig anslutning till den formulering, som återfinnes å sid. 40 punkt 8 i motionen;

B. Beträffande lagen den 12 maj 1917 (expropriationslagen) (1 § 7 mom. och 99—101 §§):

10) att i huvudsaklig anslutning till formuleringen å sid 40 B 1) i motionen även det allmänna initiativet enligt expropriationslagen utsträcker till hela riket;

11) att i enlighet med huvudsakliga formuleringen å sid. 40 punkt B 2) i motionen ett förtydligande måtte äga rum i syfte att även kronan äger påkalla expropriation i lagens syfte;

12) att enligt huvudsakliga formuleringen å sid. 40 B 3) i motionen tomtmark beredes för framtida behov av nya egna hem;

13) att enligt formuleringen å sid. 41 B 4 i motionen vid uppskattning enligt expropriationslagen av jordlösen hänsyn dock icke får tagas till mer än hälften av jordvärdestegring under de senaste tio åren;

14) att i förevarande fall vidtaga sådan förenkling i formerna för jordlösens bestämmande, som påyrkats uti det lagförslag, vilket framburits år 1921 i motionen nr 84 inom första kammaren;

eller, om dessa yrkanden icke kunna omedelbart bifallas, att hos regeringen begära ett övervägande, huruvida och i vad mån expropriationslagens bestämmelser om förvärv av tomt till hus å ofri grund må kunna göras effektiva samt kompletteras och samarbetas med ensittarlagen i huvudsaklig anslutning till vad i motionen anförts och yrkats;

C. Beträffande det allmännas ingripande för effektivt genomförande av ifrågavarande jordreform:

15) att anmoda regeringen att, med stöd av det i expropriationslagen redan givna och i ensittarlagen nu jämväl föreslagna bemyndigande, måtte ej mindre omedelbart skridas till verket för organiserandet och inspekterandet av ifrågavarande jordreform, utan även på det sätt, som i motiven till motionen ifrågasatts, bringas till intresserades i orterna kännedom en berättelse med praktiska anvisningar om ifrågavarande lagstiftning och dess tillämpning;

D. Beträffande lagarnas finansiering:

16) att anmoda regeringen att planlägga den ifrågavarande stora jordreformens finansiering samt, i den mån riksdagens medverkan erfordras, därom framlägga förslag för riksdagen.

Herr *Spångberg* har hemställt, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i eller tillägg till lagen om rätt i vissa fall för nyttjanderätts-havare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område, att i de fall, då tvist kan uppstå, emedan jordägaren påstår sig hava rätt till viss del i byggnaderna, nyttjanderättshavaren tillerkännes rätt att till sig lösa denna jordägarens andel i byggnaderna.

Därjämte har av sistnämnde motionär hemställts, att utskottet måtte verkställa den ändring av lagtexten, som kunde föranledas av ett bifall till motionen.

Beträffande de skäl, som ligga till grund för de i propositionen framlagda förslagen, tillåter sig utskottet att hänvisa till propositionen; och får utskottet i fråga om vad motionärerna till stöd för sina hemstäl-landen anfört hänvisa till respektive motioner.

Rätt för lägenhetsinnehavare med egna hus å annans mark att friköpa den av honom innehavda marken infördes genom lagen den 28 juni 1918 om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område. *Utskottet.*

I anledning av ett utav jordkommissionen på grund av lagens bristande effektivitet den 7 mars 1919 avgivet förslag till revision av densamma framlade Kungl. Maj:t i proposition till 1919 års riksdag förslag till ny lag i ämnet, i vilket förslag upptagits de av jordkommissionen föreslagna ändringarna med visst, nedan närmare omförmält undan-tag. Propositionen vann emellertid icke riksdagens gillande.

Vid påföljande riksdag framlades emellertid förslaget ånyo och vann då riksdagens bifall, varefter den 26 mars 1920 utfärdades nu gällande lag i ämnet att träda i kraft den 1 september samma år.

I ett flertal vid fjolårets riksdag väckta motioner hemställdes om vissa ändringar i den sålunda tillkomna lagen. Efter framställning av utskottet, till vars behandling motionerna överlämnats, anbefalldes jordkommissionen att avgiva yttrande över desamma. I anledning härav och till besvarande tillika av tidigare erhållen remiss med anbefallning att yttra sig över en av herr Lindhagen den 4 september 1920 i skrivelse till Kungl. Maj:t gjord framställning om bl. a. revision av 1920 års lag utarbetade och överlämnade jordkommissionen med skrivelse den 28 april 1921 förslag till ny lag i ämnet. Efter hemställan av utskottet föranledde emellertid förenämnda motioner icke till någon riksdagens åtgärd.

Till grund för nu föreliggande proposition ligger jordkommissionens sist omförmälda förslag till lag i ämnet. En av kommissionens ledamöter har i avgiven reservation avstyrkt förslaget under anförande bl. a., att med de ändringar i 1920 års lag, som kunde visa sig vara av ett verkligt behov påkallade, borde anstå, till dess kommissionen hunnit slutligen utforma sin ståndpunkt beträffande friköpningsfrågan i dess helhet och framlägga definitivt förslag därutinnan.

Över förslaget hava utlåtanden avgivits av bl. a. samtliga länsstyrelser och överståthållarämbetet.

Det i propositionen innefattade förslaget utgör en omfattande och på flera punkter genomgripande omarbetning av nu gällande lagstiftning i ämnet. På sätt utskottet i sitt vid förra årets riksdag avgivna utlåtande nr 36 över i ämnet då väckta motioner framhållit, är nämnda lagstiftning behäftad med brister, vilka tarva ett snart avhjälpande; och hade det fördenskull varit önskvärt, att frågan om en allmän revision av samma lagstiftning redan vid innevarande riksdag kunnat upptagas till behandling. På grund därav att propositionen i ämnet så sent som skett inkommit till riksdagen, har utskottet emellertid funnit det icke vara möjligt att under den begränsade tid, som stått utskottet till buds, medhinna att ägna samtliga de förslag, som innefattas i propositionen jämte i anledning därav inom riksdagen väckta motioner, en så ingående och omsorgsfull granskning, som ämnets vikt kräver. Om ock utskottet sålunda kommit till den uppfattningen, att med upptagande till behandling av frågan om en allmän revision av 1920 års lag bör anstå till nästkommande riksdag, har utskottet dock ansett sig böra med anledning av propositionen till prövning upptaga frågan om lagens reviderande å en särskild punkt, där bristfälligheterna enligt utskottets åsikt äro synner-

ligen framträdande samt ett uppskov med avhjälpande av samma bristfälligheter, till dess lagstiftningen i sin helhet kan komma att bliva reviderad, skulle kunna leda till att ett ej ringa antal nyttjanderättshavare bleve berövade de sedan lång tid tillbaka bestående hem, som de förskaffat sig å annans mark. Utskottet avser härmed det i 1 § i 1920 års lag för lösningsrätt uppställda villkoret, att vid upplåtelse för viss tid denna skall överstiga 20 år.

Även 1918 års lag i ämnet upptog i denna del enahanda villkor. I det av jordkommissionen den 7 mars 1919 avgivna förslaget till revision av 1918 års lag hemställde emellertid kommissionen bland annat, att lösningsrätt skulle föreligga vid upplåtelse på viss tid, om det upplåtna markområdet över 20 år i följd innehafts av annan än ägaren. Enligt detta förslag skulle alltså vid upplåtelse för viss tid det bestämmande för om lösningsrätt kunde vid upplåtelse tidens slut få göras gällande eller ej vara, icke, såsom i enlighet med 1918 års lag, längden av upplåtelse tiden enligt det senaste kontraktet, utan den sammanlagda tid, som markområdet varit av jordägaren upplåtet till annan.

Vid inom lagrådet företagen granskning av detta jordkommissionens förslag lämnade en ledamot förslaget i ovanangivna del utan anmärkning. En annan ledamot av lagrådet yttrade, att det kunde med skäl betvivlas, att en utvidgning av lösningsrätten i den omfattning, kommissionen sålunda föreslagit, skulle få någon större socialpolitisk betydelse, enär i de fall, då avtal om upplåtelse på viss kort tid förekomme, åbyggnaderna nog i regel tillhörde jordägaren, varjämte i den omständigheten, att upplåtelsen ställts på allenast viss kortare tid, kunde ligga ett uttryck för att jordägaren önskat bliva i tillfälle att vid en icke alltför avlägsen tidpunkt ånyo pröva, om det överensstämde med hans intresse, att lägenheten brukades av annan person. De två återstående ledamöterna av lagrådet anförde, att det av skäl, som egnahemssakkunniga å sin tid anført, syntes betänkligt att låta lösningsrätt inträda, då på grund av flera upplåtelse på kort tid ett område innehafts av annan än ägaren under mer än 20 år. De av sistnämnda båda ledamöter åsyftade skälen, som återfinnas i ett av egnahemssakkunniga den 30 september 1913 avgivet utlåtande angående friköpning av lägenheter å ofri grund, voro, att upplåtelse på kortare tidsperiod än utöver 20 år måste betraktas såsom allt för tillfälliga för att berättiga innehavaren att inlösa jorden, att dylika lägenheter i regel låge i allt för omedelbar förening med huvudgården, för att icke ett särskiljande med full äganderätt skulle kunna medföra avsevärda olägenheter för densamma, att de fall, där åbyggnader vid kortare upplåtelse tid än utöver 20 år uppförts på ofri grund, torde

höra till undantagen, samt att, då maximitiden för arrendeupplåtelser i allmänhet vore 20 år, lösningsrätten, därest densamma finge tillämpas vid 20 års upplåtelser, kunde komma att omfatta till en lägenhetsinnehavare på verkligt arrende utlämnad, intill hans lägenhet gränsande jord.

Med hänsyn till vad inom lagrådet sålunda anmärkts upptogs i de till 1919 och 1920 års riksdagar avgivna propositionerna oförändrad den i 1918 års lag förekommande bestämmelsen, att upplåtelseavtal på viss tid skulle, för att berättiga till friköpning, vara slutet på över 20 år; och återfinnes, såsom ovan nämnts, detta villkor i nu gällande lag av den 26 mars 1920.

Under hösten 1920 införskaffade jordkommissionen från kommunalnämnder, municipalnämnder och magistrater i riket vissa uppgifter angående lägenheter med innehavarna av desamma tillhörande hus å ofri grund, vilka uppgifter bland annat avsåge att få utrönt, dels huruvida upplåtelseavtal föreläge, samt, därest så vore förhållandet, upplåtelse tidens längd, dels ock den sammanlagda tid, lägenhet innehafts av annan än jordägaren. Av den bearbetning kommissionen, på sätt av dess vid förevarande proposition fogade betänkande framgår, ägnat de till kommissionen inkomna uppgifterna inhämtas, att beträffande 35,791 lägenheter erhållits uppgift rörande den gällande upplåtelse tiden, vilken för 3,502 av dessa lägenheter uppgivits vara viss tid till och med 20 år och för 15,508 obestämd tid samt för de övriga 16,781 antingen viss tid över 20 år eller lägenhetsinnehavarens livstid. Beträffande de 15,508 lägenheter, angående vilka uppgivits, att de innehades på obestämd tid, anmärkte kommissionen i sitt betänkande, att det torde vara ganska antagligt, att denna siffra i sig inne slöte ett mycket stort antal lägenheter, om vilka det måste antagas, att de på grund av muntlig överenskommelse vore upplåtna för ett år i sänder. I fråga om nästan alla dessa lägenheter hade visserligen meddelats, att upplåtelseavtal icke föreläge, men därmed torde i flertalet fall hava åsyftats säga, att skriftligt kontrakt angående deras utarrendering icke funnes upprättat mellan jordägarna och nyttjanderättshavarna. Troligt torde ock vara, att i dylika fall parterna genom att muntligen överenskomma om visst årligt arrende tillika menat, att lägenheten skulle upplåtas för ett år i sänder. I fråga om sådana lägenheter skulle alltså föreligga upplåtelse för viss tid, d. v. s ett år, och rätt till friköpning av dem icke enligt gällande lag tillkomma nyttjanderättshavarna. Av kommissionens utredning framgår vidare, att av ovan nämnda 3,502 lägenheter, vilka upplåtits på viss tid till och med 20 år och följaktligen ej heller äro enligt gällande lag föremål för friköpning, 2,675 äro belägna inom rikets lantkommuner. Beträffande 2,291 av dessa 2,675 lägen-

heter hava uppgifter lämnats angående under hur lång tid de varit ur jordägarens innehav och har denna tid beträffande 1,438 lägenheter uppgivits utgöra 21 år eller därutöver. Av ovannämnda 15,508 på obestämd tid upplåtna lägenheter äro 13,722 belägna inom rikets lantkommuner och hava av de 9,066 lägenheter, beträffande vilka uppgift i ifrågavarande avseende lämnats, ej mindre än 7,054 varit ur jordägarens innehav 21 år eller därutöver. Angående det synnerligen stora antal lägenheter, i fråga om vilka det är obekant, huru länge de inalles varit upplåtna, torde det enligt kommissionens mening såsom sannolikt kunna antagas, att jämväl de varit ur jordägarens besittning en mycket lång tidrymd.

I avslutning till den sålunda förebragta utredningen anför jordkommissionen i sitt betänkande bl. a. följande: Det insamlade statistiska materialet hade ådagalagt, att de skäl, som på sin tid anfördes mot ett utsträckande av friköpningsrätten till den omfattning kommissionen i mars 1919 föreslog, vore grundade på antaganden, som icke vunnit bekräftelse i de insamlade uppgifterna. Upplåtelserna på 20 år och kortare tid kunde icke anses såsom tillfälliga i den mening, egnahemssakkunniga tänkt sig. Det hade nämligen visat sig, att det vore synnerligen vanligt, att upplåtelse på lång tid, 40—50 år, vid kontraktstidens utgång överginge i upplåtelse antingen på kort tid, 1—20 år, eller på obestämd tid. Dessa lägenheter kunde således endast ur formellt juridisk synpunkt anses såsom korttidsupplåtelse; i verkligheten hade de en mycket lång tid, ganska ofta i många generationer eller, såsom det understundom yttrades i de inkomna uppgifterna, »alltid» eller »över 100 år», innehafts av annan än jordägaren. Ej heller syntes fog finnas för antagandet, att just de lägenheter, som för närvarande vore upplåtna på kort tid, skulle vara belägna i så omedelbar förening med sina resp. huvudfastigheter, att deras friköpande skulle medföra avsevärd olägenhet för huvudfastigheterna. Det största flertalet av dessa lägenheter hade nämligen, såsom ovan framhållits, tidigare varit upplåtna på lång tid, vadan man av upplåtelse tidens nuvarande längd icke syntes kunna härleda något stöd för egnahemssakkunnigas berörda antagande. Det överväldigande flertalet lägenheter bestode endast av tomtplats och nödigt område för trädgård eller potatisland.

Åtskilliga länsstyrelser hava i sina utlåtanden över jordkommissionens den 28 april 1921 i ämnet avgivna förslag uttalat sin anslutning till kommissionens redan tidigare intagna ståndpunkt, att vid upplåtelse på viss tid rätt till friköpning ej borde göras beroende av upplåtelse tidens längd enligt det löpande nyttjanderättsavtalet.

Lagrådet har i sitt i ärendet avgivna utlåtande i denna punkt enstämigt anfört följande: I första rummet torde det få anses såsom en brist i den nuvarande lagstiftningen, att tillbörlig hänsyn icke tagits därtill att lägenhet, som numera vore upplåten allenast för viss kortare tid, likväl kunde hava varit ur jordägarens besittning en lång följd av år. Mången gång kunde densamma utgöra en typisk sådan gammal avsöndring, som efter all sannolikhet skulle gjorts för alltid, om icke tidigare gällande lagstiftning lagt hinder i vägen. Den av förslaget intagna ständpunkten att låta lösningsrätt inträda oberoende av den sista upplåtelse-tidens längd syntes därför böra principiellt godtagas.

Ovan återgivna yttrande av lagrådet finner utskottet äga full giltighet. Vid tidigare behandling av förevarande fråga synes man ej hava haft riktig insikt om, huru ofta det i själva verket inträffar, att en på kortare tid gällande upplåtelse föregåtts av upplåtelser på längre tid. Då enligt sakens natur en avsevärd del av korttidsupplåtelse-erna årligen gå till ända samt, enligt vad förut återgivna statistiska sifferuppgifter giva vid handen, många nyttjanderättshavare därigenom utsättas för risken att gå förlustiga eller ock få avgälderna oskäligt höjda för sina på ofri grund uppförda hem, anser utskottet sig böra, utan avvaktan på en allmän revision av 1920 års lag, föreslå, att densamma på så sätt ändras, att vid upplåtelse på viss tid lösningsrätt inträder oberoende av den sista upplåtelse-tidens längd. Övriga i propositionen innefattade ändringsförslag, syftande till utvidgning av nu gällande lösningsrätt, synas utskottet böra upptagas till prövning först i samband med frågan om en allmän revision av 1920 års lag. Vid detta förhållande finner sig utskottet nu enbart böra föreslå, att första stycket i 1 § av nämnda lag sålunda ändras, att detsamma erhåller den av jordkommissionen år 1919 föreslagna lydelse, varigenom vid upplåtelse på viss tid såsom villkor för lösningsrätt uppställs, att det upplåtna markområdet över 20 år i följd innehafts av annan än jordägaren. Utskottet anser sig böra framhålla, att genom den sålunda föreslagna ändringen bättre överensstämmelse vinnes mellan villkoren för lösningsrätt enligt 1 § och enligt 2 § i lagen. Det torde nämligen ej kunna anses följdriktigt, att för bestämmande, huruvida lösningsrätt föreligger eller ej, föregående kontraktstid får tillgodoräknas för det i 2 § omhandlade fall, att avtal, avseende upplåtelse för viss tid, ej visas föreligga, under det att sådant tillgodoräknande ej får ske, när, såsom i 1 § förutsättes, upplåtelse på viss tid föreligger.

Då utskottet på förut angiven grund funnit frågan om en revision av 1920 års lag, frånsett ovan behandlade särskilda punkt i densamma,

ej vid denna riksdag kunna upptagas till behandling, är härav en given följd, att de yrkanden, som med anledning av propositionen beträffande andra delar av lagen framställes uti de av herrar Wohlin, Lindhagen och Spångberg var för sig väckta motionerna, av utskottet ej heller ansetts kunna upptagas till bedömande.

Vidkommande därefter de i herr Lindhagens motion i fråga om expropriationslagen under punkterna 10—14 framställda yrkandena har utskottet med hänsyn till vad utskottet ovan anfört därom, att propositionen så sent som skett inkommit till riksdagen, ej funnit sig kunna underkasta samma yrkanden en så ingående prövning, att de böra bliva föremål för någon riksdagens åtgärd.

I en punkt har emellertid herr Lindhagens motion, i vad angår expropriationslagen, syntes utskottet höra föranleda ett närmare bedömande.

Såsom i berörda motion framhålles, finnes jämväl i expropriationslagen stadganden, som avse att möjliggöra för vissa nyttjanderättshavare, som äga boningshus å annans mark, att lösa marken. I 1 § under 7) i expropriationslagen stadgas sålunda, att annan än kronan tillhörig fastighet må exproprieras för att inom bebyggt område vid järnvägsstation, hamnplats eller fiskläge eller å annan ort med större sammanträngd befolkning åstadkomma tryggade bostadsförhållanden. Därjämte meddelas i 99—101 §§ i expropriationslagen särskilda bestämmelser angående dylik expropriation. Dessa innehålla i huvudsak, att expropriation för nu ifrågavarande ändamål må, om den ej skall utövas av kronan, icke beviljas annan än kommun eller municipalsamhälle, inom vars område marken är belägen, att expropriation allenast må avse område, som är bebyggt med boningshus, tillhöriga annan än markens ägare, att vid uppskattning av marken hänsyn icke skall tagas till visst, av husägaren därå verkställt förbättringsarbete, samt att, om den nye markägaren ej vill upplåta området till husägaren med tomträtt, därest dylik upplåtelse kan ske, och ej heller mellan dem träffas arrendeavtal rörande området, husägaren skall vara berättigad att köpa detta för en med utgångspunkt från expropriationsersättningen efter vissa grunder närmare bestämd köpeskilling.

I herr Lindhagens motion anföres beträffande hithörande bestämmelser i expropriationslagen huvudsakligen följande: Lagstiftningen, som med rätta ansågs brådskande och ivrigt eftersträvades i orterna, hade ännu icke lett till några påföljder och kunde icke heller väntas få någon verkan för sitt betydelsefulla ändamål. Två ansökningar, som syntes äsyfta expropriation för ifrågavarande ändamål, hade visserligen inkommit

till Kungl. Maj:t, men den ena hade sedan återkallats och den andra rörde i själva verket icke föreliggande ämne. Anledningarna till detta misslyckande voro många. Då rätt till expropriation — fränsett kronan — icke kunde meddelas annan än kommun eller municipalsamhälle, inom vars område den mark, expropriationen skulle avse, vore belägen, hade följden blivit, att det mött svårigheter att åstadkomma beslut om sökande av expropriationsrätt. I en kommun eller ett municipalsamhälle vore många eller kanske de flesta ej intresserade av saken och motsatte sig därför att bidra till infriande av de andras önskemål, då detta kunde föranleda ekonomiska förpliktelser för kommunen, respektive municipalsamhället. Ävenledes uppstode stor tvekan i följd av ovissheten om en expropriationsnämnds värdering, vilken antoges lätt kunna bliva alldeles för betungande först för kommunen, resp. municipalsamhället och sedan för tomtinnehavarna. Vidare mötte vanskligheter beträffande anskaffandet av lån på rimliga villkor för bekostande av expropriationen genom kommunen eller municipalsamhället och därefter för tomternas överlåtelse eller upplåtelse till vederbörande husägare. Någon lånefond funnes icke upprättad såsom skett för många andra samhälleliga ändamål. Där kommunalförvaltningen helst skulle vilja framdeles frigöra sig från lånet genom tomternas försäljning till vederbörande, hade ock en viss betänksamhet yppats därav att, såsom i fisklägen, många tomter besattes av fattiga änkor, som ansåges ej hava råd att erlagga någon köpeskilling för dem.

På grund av vad sålunda anförts hemställer herr Lindhagen i sin motion, att därest förut omförmälda, under 10—14 i motionen upptagna yrkanden angående ändringar i expropriationslagen icke kunde omedelbart bifallas, riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t begära ett övervägande, huruvida och i vad mån expropriationslagens bestämmelser om förvärv av tomt till hus å ofri grund måtte kunna göras effektiva, varförutom i motionen yrkades, att berörda bestämmelser måtte kompletteras och samarbetas med förenämnda 1920 års lag.

Såsom av det ovan anförda framgår, har lagstiftarens syfte att för ägare till boningshus å annans mark möjliggöra att ernå trygghet i besittningen av deras hem kommit till uttryck ej blott i 1920 års lag om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område utan ock i ovan återgivna bestämmelser i expropriationslagen. Medan enligt den förra lagen initiativet till lösningsförfarandet lagts helt i nyttjanderättshavarens egen hand, förutsätter åter expropriationslagen, att samma förfarande igångsättes enbart av kronan eller vederbörande kommun eller municipalsamhälle. Förutsättningarna

för att ett lösningsförfarande skall få äga rum äro i båda lagstiftningarna väsentligen olika. Då det emellertid med hänsyn till gemensamheten i syftmålen för de båda lagstiftningarna föreligger ett nära samband dem emellan, förutsätter utskottet, att vid förnyad behandling av frågan om revision av 1920 års lag nödig uppmärksamhet jämväl skall komma att ägnas frågan om möjligt åvägabringande av större överensstämmelse emellan ifrågavarande lagstiftningar.

Enligt vad utskottet erfarit torde under expropriationslagens hittillsvarande mer än fyraåriga tillämpning ej i något enda fall lösningsförfarande jämlikt lagens hithörande bestämmelser hava kommit till stånd. Då sålunda sagda bestämmelser ej visat sig ägnade att förverkliga det ändamål, som vid deras tillkomst åsyftats, eller att för ägare av hus å ofri grund inom ort med större sammanträngd befolkning möjliggöra ernående av tryggad besittning till den mark, varå husen uppförts, anser utskottet det böra tagas under övervägande, huruvida och i vilka avseenden åtgärder må kunna vidtagas för att expropriationslagens ifrågavarande bestämmelser skola kunna vinna den med dem åsyftade tillämpning. Utskottet har fördenskull funnit sig böra hemställa, att riksdagen måtte till Kungl. Maj:t avlåta en skrivelse med framställning i berörda syfte.

Vad slutligen angår herr Lindhagens i motionen framställda yrkanden beträffande dels ingripande från det allmännas sida för ett effektivt genomförande av ifrågavarande jordreform och dels densammans finansiering, så bygga yrkanden härom på att de i propositionen och motionen innefattade, av utskottet ej biträdda lagförslagen skulle komma att vinna riksdagens bifall. Även förutsatt att så ej blir fallet, håller utskottet emellertid för angeläget, att i samband med framläggande ånyo för riksdagen av förslag till en allmän revision av 1920 års lag till behandling upptages frågan om vilka åtgärder, som må finnas påkallade att åt lägenhetsinnehavare, som därav kunna vara i behov, medelst lån tillhandahållas nödiga medel till erläggande av dem påvilande löseskillingar. Därest, såsom i nu förevarande proposition föreslagits, nyttjanderättshavare skulle genom en blivande lagstiftning i ämnet komma att tillerkännas rätt att utan avvaktan å upplåtelse tidens utgång utöva lösningsrätt, kan det antagas, att lånebehovet från nyttjanderättshavares sida komme att göra sig starkt gällande. Ävenledes synes utskottet vara av synnerlig vikt, att den av utskottet nu förordade lagens innehåll på ett effektivt sätt bringas till därav intresserades kännedom ute i orterna. Att i enlighet med motionärens yrkanden genom särskilda skrivelser till Kungl. Maj:t framställa önskemål i nu berörda hänseenden synes utskottet ej vara erforderligt.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A) att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition n:r 251 för sin del antaga följande förslag till

Lag

om ändrad lydelse av 1 § första stycket i lagen den 26 mars 1920 (n:r 132) om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område.

Härigenom förordnas, att 1 § första stycket i lagen den 26 mars 1920 om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område skall erhålla följande ändrade lydelse:

Har en för viss tid till brukande upplåten del av en fastighet över tjugu år i följd innehafts av annan än ägaren, och har området så bebyggts, att därå den 1 januari 1919 fanns och vid upplåtelse tidens slut fortfarande finnes nöjaktig bostad för brukaren och hans familj, vare brukaren, därest minst en fjärdedel av det värde, området med därå befintliga byggnader äger, belöper å brukaren tillhöriga byggnader, vid upplåtelse tidens slut berättigad lösa det upplåtna området, där ej nedan i denna lag annorlunda stadgas.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1922.

Nyttjanderättshavare vare i fråga om upplåtelse för tjugu år eller viss kortare tid ej i något fall pliktig att giva sitt lösningsanspråk jordägaren tillkänna före den 1 oktober 1922; och må, då sådant tillkännagivande skett sist å nämnda dag, ansökning om förordnande, som i 10 § i förenämnda lag den 26 mars 1920 avses, ingivas till Konungens befallningshavande inom nittio dagar från tillkännagivandet, där ej nyttjanderättshavaren eljest äger längre tid därtill.

B) att förevarande proposition i övrigt ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

C) att riksdagen måtte i anledning av den av herr Lindhagen i ämnet väckta motionen i skrivelse hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville taga under övervägande, huruvida och i vilka avseenden åt-

gärder må kunna vidtagas, för att bestämmelserna i expropriationslagen rörande expropriation för åstadkommande av tryggade bostadsförhållanden inom bebyggt område vid järnvägsstation, hamnplats eller fiskläge eller å annan ort med större sammanträngd befolkning må kunna vinna den med desamma åsyftade tillämpning, ävensom för riksdagen framlägga det förslag, som härav kan föränledas;

D) att herr Lindhagens motion i övrigt ej måtte till någon riksdagens åtgärd föränleda;

E) att herr Wohllins motion i ämnet ej måtte till någon riksdagens åtgärd föränleda;

F) att herr Sederholms m. fl:s motion i ämnet, i den mån desamma ej kan anses besvarad genom vad ovan under B) hemställts, ej måtte till någon riksdagens åtgärd föränleda; samt

G) att herr Spångbergs motion ej måtte till någon riksdagens åtgärd föränleda.

Stockholm den 23 maj 1922.

På andra lagutskottets vägnar:

BROR PETRÉN.

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Bror Petrén, von Sydow**, *Linder*, greve *Spens*, *Hult*, *Tjällgren**, *Lindhagen* och *Franzén*;

från andra kammaren: herrar *Magnusson* i Kalmar, *Öberg*, *Hagman**, *Karlsson* i Gasabäck, *Hage*, *Magnusson* i Skövde, *Svensson* i Skönsberg och *Persson* i Trången.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservationer:

I) av herrar *von Sydow* och greve *Spens*, vilka ansett, att, då utskottet icke haft tid att ingå i erforderlig prövning av ärendet, utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte för närvarande avslå såväl den kungl. propositionen som de av herrar *Wohlin*, *Lindhagen* och *Spångberg* i ämnet väckta motionerna.

II) av herrar *Bror Petrén*, *Hult* och *Magnusson* i Skövde beträffande viss del av utskottets motivering samt utskottets hemställan under punkt C).

Särskilt yttrande'

av herr *Lindhagen*, som anfört:

»Det är visserligen sant, att den tidsutdrägt, som föranletts av det grundlagsenliga infordrandet av vissa myndigheters och lagrådets yttranden, vållat att propositionen sent inkommit till riksdagen. Genom extra sessioner, såsom ägt rum inom vissa andra utskott, skulle dock icke osannolikt även andra lagutskottet hunnit behandla förevarande fråga i hela dess vidd. Då majoriteten inom utskottet emellertid synes redan vid ärendets första behandling i utskottet bestämt sig för att undanskjuta frågan såsom för sent inkommen, synes ej någon annan utväg återstå än att avvakta propositionens återkomst nästa år, på sätt utskottet ock förutsatt.

Genom propositionens framläggande skulle emellertid, åtminstone enligt utskottets förslag, vinnas, att de husägare, vilkas kontrakt utgå innan nästa riksdag hinner fatta beslut och lag i anledning därav promulgerats, skulle kunna rädda sina hem även i de fall att den sammanlagda upplåtelsen och ej blott den senaste arrendetiden uppgår till över tjugu år.

Likaledes skulle genom min motion i vissa delar och utskottets yttrande över den kunna till nästa riksdag förväntas en allsidigare proposition, som yttrar sig även *över* expropriationslagens uteblivna effektivitet i vad avser dess bestämmelser i enahanda syfte, *över* frågan om de båda lagarnas samarbetande, *över* ifrågavarande jordreforms finansiering samt *över* dess organiserande i övrigt och kungörande till allmänhetens känne-

dom. Av dessa angelägenheter har utskottet ansett endast den första böra framföras till regeringen genom särskild skrivelse, men beträffande de tre övriga stannat vid ett erinrande om desamma i motiveringen. Ehuru jag ausett samtliga dessa frågor med lika rätt bort framföras till regeringen, genom en skrivelse vill jag dock ej särskilt påyrka detta, då det av utskottet förordade skrivelseförslaget säkerligen skall stärka uppmärksamheten även för de övriga i motiveringen mera undangömda ämnena.

Det kan ifrågasättas, om ej den nu förordade ändringen i ensittarlagen bort även till formen givas karaktären av en provisorisk lag, gällande för allenast ett år, men till någon erinran mot den nu förordade formen för det provisoriska beslutet har jag för min del ej funnit anledning.»
